

GLOBALIZATION, INTERCULTURAL DIALOGUE AND NATIONAL IDENTITY: SOLOMON MARCUS' GERMINAL- GENERATIVE SOLUTION

In Memoriam: Solomon Marcus (1 March 1925 - 17 March 2016)

Cătălin Petre Ioniță

Assoc. Prof., PhD, Politehnica University of Bucharest

Abstract: In 2012, Solomon Marcus proposed a solution and a constructive attitude to avoid the negative side of the impact between globalization and spiritual Romanian identity. Namely <to harmonize our traditional understanding of the Romanian spiritual identity with the global context in which the economic and political life, the cultural activity, Art and Science, Philosophy and Engineering sciences, altogether are evolving today.> How to realize that harmonization? By a better understanding of what Romanian spiritual identity means, and by a better understanding of what the global context means for the contemporary world, its culture, its civilization. The aim of the paper consists in the proof of three facts. (1) Marcus' solution actually is a practical, pragmatic, sustainable and effective solution in what concerns Romanian spiritual national identity. (2) Marcus' solution is fully accorded to the deep stylistic matrix of the Romanian culture. (3) Marcus' solution is the single one which will produce long term results. The main instruments used are indicated in the outline. A main result we have obtained: the fact that the deep stylistic matrix of the Romanian spirituality (and culture) is capable to comprise the whole of the six dialogic categories (identified as a system by Gheorghe Doca, 2009). Much more unexpected is the proof that the Romanian language -since the modern era from, say, 1700 (Dimitrie Cantemir) to the present times- contains by itself into itself the whole system of the six categories of the dialogism. The method we used (i.e., that of the deep stylistic matrix [Lucian Blaga] of a Culture) may be applied to other cultures as well, and to the culture whose determinative stylistic factor is the "globalization" itself - too. Although the present article is the first part of the research, the main arguments of the whole proof of (1)-(3) are exposed.

Keywords: noological abyssal categories (Lucian Blaga), deep stylistic matrix (Lucian Blaga), creode, globalization, the categories of the dialogism.

Outline. The trend to a global society produces a specific issue related to the national cultural identity of the more traditional societies. The latter ones seem to have to do efforts to preserve their spiritual identity. They have to change themselves. But, how to do that without loss? Before that, a sustained intercultural dialog usually sufficed to maintain the national identity of each partner. Each actor was enriched -or almost destroyed. In 2012, Solomon Marcus proposed a solution and, more important, a constructive attitude to avoid the negative side of the impact between globalization and spiritual Romanian identity. Namely *<to harmonize our traditional understanding of the Romanian spiritual identity with the global context in which the economic and political life, the cultural activity, Art and Science, Philosophy and Engineering sciences, altogether are evolving today.>*¹. The aim of the present paper consists in the proof of three facts. (1) Marcus' solution actually is a practical, pragmatic, sustainable and effective solution in what concerns Romanian spiritual national identity. (2) Marcus' solution is fully accorded to the deep stylistic matrix of the Romanian culture. (3) Marcus' solution is the single one which will produce long term results. The main instrument we shall use in the intended proof, is the kernel of the deep stylistic matrix of the Romanian culture as it was discovered by Lucian Blaga (*Orizont și stil [Horizon and Style]*, *Spațiul mioritic [The "Mioritic" Space]*²). The kernel consists of those factors (forms, attitudes, contents) constantly brought into cultural and scientific creation to satisfy an unconscious need to express in that way, and those needs are the callings of the noological abyssal categories proper to the creative unconscious we possess from the deepest level of our being. We shall add to the kernel found by Blaga a new noological abyssal category "the adequacy to the World" (somehow an equivalent to the configuration of a *Weltanschauung*). That kernel was completed by Mircea Vulcanănescu (*Dimensiunea românească a existenței [The Romanian Dimension of the Existence]*). The final configuration was accomplished, we consider, by Constantin Noica (*Sentimentul românesc al ființei [The Romanian Feeling of The Being]*) who revealed it through the fibers which the astonishing expressive power of the Romanian language is capable of. By all those previous features we mentioned, we will show, the deep

¹ [1], pp.96 (in Romanian)

² Michael S. Jones ([2], p. 120) translates *Spațiul mioritic* as *The Ewe-Space*. The sixth chapter of his book [2] (p.119-136) is dedicated to Blaga's philosophy of culture, and contains a rather detailed lucid clear accesible presentation of Blaga's special terms: *stylistic matrix* (we call it the "deep stylistic matrix"), *abyssal categories*, etc., and of their use.

stylistic matrix of the Romanian culture is capable to comprise the whole of the six dialogic categories (identified as a system by Gheorghe Doca, 2009, [4] -in Romanian). Therefore, the (co)relation between the intercultural dialogue and Romanian spiritual identity naturally is sitting into the deep stylistic matrix of the Romanian culture in such a way that it is capable to respect the dignity of other cultural communities together with their truthful values. The kernel of the deep stylistic matrix of the Romanian culture exhibits an astonishing continuity from, say, 1700 (Dimitrie Cantemir) to the present times -and this continuity is still visible even today in the Romanian scientific creations written in Romanian. By this remarkable structural stability, that matrix is -one can say- a true creode forged through the perennial truth of the world. Since <any kind of globalization is not an option but an unavoidable condition of the world we are living through> and <the Romanian language is our home we are living in> (Solomon Marcus, 2013)³ are conditioning each other by and through the noological category “the adequacy to the World”, the sustainability of Marcus’ solution follows. Since the same noological category is that which is bringing together the various stylistic factors into a national cultural matrix (or into an ethnic stylistic matrix) and the culture whose determinative stylistic factor is the “globalization” itself is included too, it follows that the method we have applied to is capable to be applied to other cultures as well (taking into account the proper internal configuration of the stylistic matrix under research). Finally, the most important conclusion would and should be one fact. The issue raised by the triad under discussion escapes from the tower attribute “national” to run along with the deep stylistic matrix of the Romanian culture to a specific end which can be reached through education, culture, an accomplished civilization and competence, and through the care to raise the young to the dignity of a higher and noble humanity. That is precisely the long term meaning Marcus’ solution bears: to benefit of what globalization is bringing to us.

1. Prolog: două introduceri.

1.1 Scopul lucrării: a demonstra că, la problematica ridicată de triada globalizare -dialog intercultural - identitate națională, soluția formulată de Solomon Marcus <*să reușim să conciliem înțelegerea tradițională a identității românești cu aceea care decurge din globalizarea contextului în care se desfășoară nu numai viața economică și politică, ci și activitatea*

³ [5], pp.43 and pp. 6, (in Romanian)

culturală, arta și știința, filosofia și ingineria.> ([1], p.96) este o soluție practică, pragmatică, viabilă, efectivă și în deplin acord cu matricea stilistică de fond a culturii românești. Singura soluție care ar putea da rezultate și pe termen lung.

Problematica: în triada globalizare - dialog intercultural - identitate națională, care ar fi factorul comun care să ne asigure un echilibru structural stabil în întregul complex dinamic al primelor două procese versus creoda ce a treia componentă numește? Un răspuns, dacă nu cumva singurul răspuns, este evident și la îndemână: educația, cultura, civilizația și cultivarea omului întru umanitate. Obiective generale. Care, la rândul lor, ridică întrebarea: cum și prin ce mijloace realiza-vom acestea? Al doilea răspuns cu evidență se ridică: pas cu pas. Rămâne însă la fel de ascuțit în întrebare: *Cum?* Din acest punct, răspunsurile nu mai sunt la îndemână și nici evidente.

Dar cadrul în care aceste răspunsuri au a fi căutate? Principiul acestui cadru? Problema este atât de gravă, încât dimensiunea ei covârșește însuși sistemul la care sperăm precum și sistemul care ne îmbră. Această relație ternară între dimensiunea (complexitatea) problemei și sistemele ce pot fi luate în considerare se impune însă doar dacă sistemele sunt privite static. Dacă vom ține seama de dinamica corelată a sistemelor ce se manifestă, pe scurt de *gestalt*-ul lor, atunci investigarea acestei dinamici ar putea da un sistem de referință stabil, *cadru*l, față de care problema aceluia *cum* să apară sub un unghi nou. Aceasta ne duce direct la utilizarea unui vechi principiu, cu valențe metodologice, a cărui formulare <de pe fapte a lucrurilor ființă se cunoaște, adecă când un lucru iaste făcut înțelegem că lucrul acela pricină înainte mergătoare au avut.> dată de Dimitrie Cantemir⁴ ar trebui, poate, a fi considerată drept un prim reper intern constitutiv al culturii române -aceea care dă identitate. Iar identitatea aceasta, ne spune principiul, este exprimarea *ființei, sau a unei ființări, la încheietura cu istoria* (parafrază a definiției națiunii dată de Mircea Vulcănescu⁵). Acest prim reper, fixat de Dimitrie Cantemir în formulă aprinsă în graiul românesc de pe la 1700, coagulează -din adânc- alte repere. Noțiunea de matrice stilistică

⁴ Citatul complet <*dzicem, că de pe fapte a lucrurilor ființă să cunoaște, adecă, când vreun lucru iaste făcut înțelegem că lucrul acela pricină înainte mǎrgătoare au avut, căci nici un lucru fără pricină să să facă nu să poate*> ([14], p.628/pdf, *Hronicul romano-moldo-vlahilor*, Cartea 7, capitolul XV; textul din [14] poate fi comparat cu [15] p.270/pdf)

⁵ *apud* Alexandru Surdu ([16] p.66): *Apărarea filosofiei românești în lucrările lui Mircea Vulcănescu*

de fond a culturii române (matricea factorilor determinanți de stil -în sensul lui Lucian Blaga) s-ar constitui prin urmare, cel puțin, *întru* cadrul căutat.

Planul cercetării. Găsirea cadrului, a reperelor și a legăturilor lor interne, care să ne îndrume către răspunsuri. Schițăm demersul. Îndemnul lui Dimitrie Cantemir trasează o cale și o metodă (structurându-i opera și conferindu-i sistematicitate). Așezându-ne responsabil și demn, cu identitate, în dialogul intercultural al epocii luminilor. Însă, cadrul căutat, prin Cantemir, chip fugar doar prinse. Rămase izolat, deși, atunci, în atenția lumii strălucirăm nu chiar fulgurant. Făptură însuși cadrul căutat arată când Lucian Blaga ne oferă un instrument firuitor al cercetării: degajarea matricei stilistice sub personanța categoriilor noologice abisale prin care *<a lucrurilor ființă se cunoaște>*. Și instrumentul este făurit, dând seama și de istoricitate, în pragul temporal al dezarticulării postmoderne. Apoi, Mircea Vulcănescu, ([6]), ne delimitează și chipul și făptura cadrului căutat. *Dimensiunea românească a existenței* prinsă-cuprinsă în fibrele limbii române. Ea este nicicum la întâmplare. Constantin Noica, ([7]), ne aduce, încheind (considerăm), revelația fundamentării *Sentimentului românesc al ființei* prin țesătura măiestru croită a graiului românesc ce ține surprinzător întregul celor șase categorii ale dialogicului puse în evidență de Gheorghe Doca. Dialogul intercultural și identitatea sufletului românesc pot nunti rodnic, iată, într-o linie stabilă generație de generație.

Sensurile problematicei. Acum, astăzi, o altă întrebare se ridică sub impulsul paradigmei primului item din titlu. Ne pierdem? ne rătăcim? sau, doar încă nu am înțeles mersul lumii aduse în pragul încăperii ce locuim?

Or, în chiar linia roditoare ce traversează generațiile, la încheietura cu istoria viitoare a faptului de azi, revenim la formularea soluției ce Solomon Marcus ne indică.

<Un pariu major al culturii noastre este acum să reușim să conciliem înțelegerea tradițională a identității românești cu aceea care decurge din globalizarea contextului în care se desfășoară nu numai viața economică și politică, ci și activitatea culturală, arta și știința, filosofia și ingineria. Ne aflăm, *mutatis mutandis*, în condițiile care l-au condus pe Titu Maiorescu la inițierea Societății *Junimea*, în anul 1863. Ce înseamnă, azi, a stabili o relație corectă între tradiție și înnoire, între local și universal? Înseamnă, de exemplu, să înțelegem că o expresie ca *România europeană* nu este nici pleonastică, nici

oximoronică; să înțelegem că nu e nicio contradicție între a folosi limba română în România, a-i studia și [109]respecta istoria, pe de o parte, și a scrie în limba engleză, atunci când comunicăm cu lumea și vrem să ne afirmăm la scară planetară, pe de altă parte. Dar și multe altele.> ([1], p.96-97)

Nu întâmplător formularea dată de Dimitrie Cantemir rezumată în <*de pe fapte a lucrurilor ființă se cunoaște, că pricină înainte mergătoare au avut*> stă ca prim reper atrăgând atenția asupra uimitoarei puteri expresive a graiului românesc. Cum ne îndeamnă Solomon Marcus să procedăm, o rostim scris în limba engleză. *On facts the things' being is known, since a cause they have had before*. Verificarea gramaticală mecanic-algoritmă efectuată de programul „Spelling & Grammar” (sub Windows-10) dă valoarea maximă de 100,0 pentru indicele de inteligibilitate structurală (Flesh Reading Easy), iar pentru indicele nivelului de școlarizare începând de la care fraza este susceptibilă de a fi înțeleasă (Flesh-Kincaid Grade Level) valoarea este de 2,5. Sunt valori ce indică, practic, un *maximum*.

Este acum legitim sentimentul că, noi, românii⁶, avem ceva de spus lumii și că este cu puțință a face aceasta cu demnitate și finețe? Este acum legitim sentimentul că un sens este cu puțință a aduce lumii, prin sufletul nostru palpitând în și spre *lumea cea mare*, fie că aceasta se deschide către noi sau nu -dar noi rămânând deschiși către ea?

Or, surprinzătoare dovadă că, Da! -este cu puțință-, în sensul problematicei în discuție, Da! -este cu puțință să spunem ceva adânc nou rostindu-ne pe noi înșine, iată, ne aduce Michael S. Jones când dedică o întreagă carte, ([2]), în engleză, analizei filosofiei lui Lucian Blaga căutând o deslușire, mai mult decât s-a spus în Vest, asupra sentimentului religios în intimitatea sa atât de uman transcendentă.⁷

Față de sensurile problematicei, este evidentă acum *adecvația* la problematică a soluției formulate de Solomon Marcus.

⁶ ăștia *get-beget de la coada vacii* (sintagmă oltenească curentă în perioada interbelică și menținută apoi în viu grai)

⁷ <Because of historical circumstances, Blaga's philosophy has not become known outside of his own country [...] This is unfortunate, for two reasons: first, because Blaga's philosophy is a thing of beauty that would be appreciated by many outside of Romania, and second, because Blaga's philosophy can shed light on issues that are still discussed in philosophy today. [...] The thesis of this book is that Blaga's philosophy has contemporary relevance to Anglo-American philosophy.> ([2], p.19; [3] p.23-24)

Sensul soluției. Că soluția aceasta nu este un vis, ci o soluție practică, pragmatică și efectivă prin care identitatea noastră națională se împlinește fără a se rătăci – și se împlinește, viabil, cu știință deoarece <limba română este casa mea> iar <globalizarea de toate felurile nu este o opțiune, ci o condiție inevitabilă a lumii în care trăim> (Solomon Marcus, 2013, [5] p.6, p.43) – teza aceasta o vom argumenta, în prezentul studiu, urmând nucleul matricei stilistice românești de la Cantemir la Noica și îmbogățirea ei prin factorii determinanți de stil aduși de Alexandru Surdu și Solomon Marcus⁸. Unicitatea soluției ni se înfățișează ca urmare a personanței unei singulare categorii noologice abisale „modul adecvării la lume” al cărei rol, vom arăta, coagulează întreaga matrice stilistică a unui autor. Totodată, această categorie a fost și este răspunzătoare de perenitatea matricei stilistice de fond a unei culturi.

Prefigurarea unor prime concluzii. Întâi, de maximă importanță considerăm, o concluzie își face proba. Matricea stilistică de fond a culturii române, acel blând demn și tragic iubitor *spațiu mioritic* cu vatra de emanație în orizontul ființei noastre ce pătrunde până și creația științifică modernă românească, rămâne creodă intactă activă și generativă în lungul întregii linii de la Dimitrie Cantemir, la Titu Maiorescu și Eminescu, la Lucian Blaga, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, până la mâinele de astăzi care, departe de a sfârși o epocă, poartă firul străbun în zorii ce lumina o deșteaptă. De nu de mai mică însemnătate, o a doua concluzie se ridică: întreaga chestiune a triadei în discuție, se așază acum firesc, nu sub național, ci sub matricea stilistică a Culturii române care în faptă trebuie să se dezvăluie.

1.2 Să aducem în atenție, în contextul său, citatul din Solomon Marcus.

<**O nouă înțelegere a identității.** Un pariu major al culturii noastre este acum să reușim să conciliem înțelegerea tradițională a identității românești cu aceea care decurge din globalizarea contextului în care se desfășoară nu numai viața economică și politică, ci și activitatea culturală, arta și știința, filosofia și ingineria. Ne aflăm, *mutatis mutandis*, în condițiile care l-au condus pe Titu Maiorescu la inițierea Societății *Junimea*, în anul 1863. Ce înseamnă, azi, a stabili o relație corectă între tradiție și înnoire,

⁸ În ([19], p.811-822) sunt distinși anumiți factori determinanți de stil (în sensul lui Lucian Blaga) proprii lui Solomon Marcus, prin care acesta îmbogățește matricea stilistică de fond a Culturii române. Factorii determinanți de stil (în sensul lui Lucian Blaga) proprii lui Alexandru Surdu -deși nu sunt aceiași, nici total disjuncți nu sunt- și au similară valoare de îmbogățire a matricii stilistice de fond a Culturii Române (avem în minte, printre altele, unele deja citate, superbul volum *Dragobetele*).

între local și universal? Înseamnă, de exemplu, să înțelegem că o expresie ca *România europeană* nu este nici pleonastică, nici oximoronică; să înțelegem că nu e nicio contradicție între a folosi limba română în România, a-i studia și respecta istoria, pe de o parte, și a scrie în limba engleză, atunci când comunicăm cu lumea și vrem să ne afirmăm la scară planetară, pe de altă parte. Dar și multe altele.> ([1], p.96-97)

Citatul face parte din interviul *Actuala reglementare a moștenirii culturale este cu totul nedreaptă* (Viața Românească, ianuarie 2012) luat de Marian Drăghici lui Solomon Marcus. La ultima întrebare din interviu

<[...] Ca observator atent al lumii în care trăim, antrenat zilnic pe Internet, care credeți că este cea mai importantă cucerire benefică – la nivel de personalități, instituții, mișcare de idei –, în viața noastră culturală și nu numai, după Revoluție?>([1], p.94)

răspunsul punctează: **libertatea** (câștigul cel mai de preț), **răsfățați ai istoriei** (tinerii care după 1990 au putut face doctorate sau stagii de cercetare în străinătate, similar mișcării perioadei „1848” până spre 1940: școlirea tinerilor în occident, mișcare ce a produs școala românească firesc corelată cu școlile naționale europene ale perioadei, iar de peste 20 de ani metabolismul nostru cu lumea decurge în mod normal), **să nu ne speriem că ne pleacă tinerele talente** (fapt normal și valabil pentru multe alte țări, a avea în Vest o comunitate științifică și culturală românească este un sprijin deosebit pentru țară, apariția Internetului a potențat la dimensiuni uriașe interacțiunea noastră cu lumea, în particular cu românii din Vest - numărul crescut al cercetărilor în colaborare cu cei din Vest), **o nouă înțelegere a identității** (citatul).

Ultima parte a răspunsului punctează, neîndoielnic, viziunea unei soluții la problematica identității spirituale românești actuale în contextul globalizării și, implicit, în contextul unui dialog intercultural extins dincolo de regional și legături istorice între națiuni. Dar nu independent de regional și de acele legături istorice, care, latent măcar, își proiectează semnificația însuflețitoare ori dureroasă, luminează adumbrită în palidă scânteie, dincolo de epoca și momentul în care au fost active.

O nouă înțelegere a identității românești înseamnă nu atât altă înțelegere ori o înțelegere diferită -gen rupere de trecut, aspect viu dureros prezent încă în memoria noastră- cât o înțelegere de mai mare profunzime. În acest fel, înțelegerea tradițională la care se face apel devine rodnică.

Iar rodnicia aparține, prin sămânță, doar tulpinii roditoare cu rădăcini adânci mustind de sevă ce se trage din pământ spre văzduh înflorind.

Partea a doua a citatului aduce în prim plan necesitatea cultivării continue a limbii române -ca mediu înalt adecvat exprimării vii a spiritului românesc- și necesitatea deschiderii noastre către afirmarea în lume. Chiar contextul globalizării, prin conjunctura (re)integrării europene și a reasezării unor raporturi globale, oare nu oferă prilejul unei asemenea afirmări?

Aceste aspecte au fost și sunt subliniate -de o viață cel puțin- nu numai de Solomon Marcus și Alexandru Surdu (pentru a lua ca reper generația acestora) ci și de întreaga pleiadă de cărturari români începând de la Dimitrie Cantemir până astăzi, un astăzi care -deja- a devenit mâine. Generațiile mature de acum și cele care se pregătesc să vină, observăm, subliniază aceleași două aspecte de necesitate vitală pentru identitatea spirituală românească.

Caracterul soluției marcusiene prefigurate, însă, este mai larg. Privește nu numai ce suntem și ce vom deveni, ci -mai ales- *cum vom deveni*. Cu aceasta, îndemnul marcusian -ca soluție- este solidar acelei caracteristici proprii ființei românești de *a deveni-întru* împlinindu-se. Această naturalețe a soluției cere ea însăși, din punctul de vedere al unei mai profunde înțelegeri, o cercetare mai amănunțită. Pe de altă parte, nu surprinzător acum, naturalețea soluției marcusiene este confirmată de faptul că acel special caracter al *devenirii-întru* (cu alte exprimări dar fără a varia în conținut) îl găsim prezent sub forma programatică a proiectelor 9, 10, 11 din *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani* (studiu al Academiei Române, 2015-2016)⁹. Tulburătoare coincidență a reîntâlnirii termenilor specifici temei citatului din Solomon Marcus.

În fața acestei coincidențe, incitând la a căuta legea mai profundă sub care coincidența survine, principiul vechi *de pe fapte a lucrurilor ființă se cunoaște, că pricină înainte mergătoare au avut*

⁹ **Proiect 9.** *Cultura Românească între național, localizare în zona proximală și universal – Europa Multilingvistică, Cultura Electronică* (coordonator Acad. **Alexandru Surdu**), Vol. I p.375-402, Vol. II, p.385-404; **Proiect 10.** *România – Societate a Cunoașterii și a valorii adăugate la ceea ce are* (coordonator: Acad. **Traian Gheorghe Filip**), Vol. I, p.411-435, Vol. II, p.405- 444; **Proiect 11.** *România în era globalizării – Spațiu și tradiție de întâlnire a civilizațiilor, de echilibru și moderație* (coordonator: Profesor universitar dr. **Dan Dungaci**), Vol. I, p.441-477, Vol. II: p.445-460; în *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, coordonator: Acad. **Ionel-Valentin Vlad**, Editura Academiei Române, București, 2015 (Vol. I), 2016 (Vol. II)

dă un punct de plecare metodei de cercetare asupra cerinței formulate prin soluția marcusiană. Coincidența semnalată arată că soluția nu este rod al unei simple intuiții de moment încadrată cu bun simț spre o posibilă prefigurare a viitorului. Că așa ar trebui să fie, de va fi să fie. Coincidența subliniază soluția ca necesară și cumva – nu altoită, ci– în firea lucrurilor.

Prin urmare, soluția, deși necesară, este viabilă dacă este în firea lucrurilor și din firea lor. Rămâne a găsi cum ea poate trece, organic nesilit față de spiritul românesc, în faptă. Instrumentele operante în această linie a cercetării a raportului soluției cu spiritul românesc –cerând o (re)înțelegere de mai mare profunzime a acestuia– sunt matricea stilistică de fond a culturii românești și cele șase categorii ale dialogicului.

2. Termenii tehnici și extensiunea lor

2.1. Noțiunea de creodă.

Termenul *creodă* (*creode*, în engleză) a fost introdus, în 1957, de C. H. Waddington în eforturile sale spre constituirea unei *biologii teoretice* ([8], p.32). Termenul este format din cuvintele eline *χρη* (*chre*) -este necesar- și *όδος* (*hodos*) -drum, cale. Termenul referă la caracteristica derulării proceselor în evoluția embrionului. Dacă la un moment anterior atingerii fazei adulte procesul dezvoltării embrionului este ușor perturbat, atunci după un anumit timp -dar înaintea atingerii fazei adulte- procesul revine la derularea normală către starea adultă. Numele *creodă* referă, în esență, la orice sistem evolutiv care trecând printr-o succesiune de stări și perturbat ușor într-o fază intermediară („împins” a trece local prin alte stări vecine celei în care perturbația a intervenit) revine după un anumit timp -anterior atingerii stării finale- la succesiunea inițială de stări până la faza finală. Nu doar embrionul este o creodă. O rachetă teleghidată găsindu-și drumul către ținta fixă, este o creodă ([8], p.32), i.e., un obiect care prin mișcarea sa -ca sistem- cade sub conceptul de *creodă*. Orice sistem adaptiv (cibernetic) este o creodă. Însă, nu fiecare creodă este necesar un sistem adaptiv (cibernetic), deoarece mecanismul de control intern poate fi altceva decât mecanismul de feedback. Poate fi altceva, deoarece -în ciuda unor constrângeri exterioare- procesul de evoluție revine la derularea normală către starea

finală în virtutea unor mecanisme interne care își îndeplinesc funcția fără efectuarea unui feedback. Am spune că sistemul are propriile sale resurse interne -de nesesizat de eventualele mecanisme de feedback active în relația cu mediul exterior- și doar în virtutea acestor resurse interne sistemul revine, prin generații succesive eventual, după un timp, la derularea normală a proceselor interne de evoluție. Evident, sistemele vii au această caracteristică (sunt creode). Să remarcăm faptul că deși conștiința noastră are și funcția unui mecanism de feedback în ceea ce privește comportarea și -eventual- atitudinile, posedăm resurse interne (inconștiente) prin care în mod stabil suntem împinși la a ne exprima (în sensul cel mai larg) într-un anume fel și nu altul (aducem constant anume trăsături de conținut sau de anume forme). Observația oferă un argument de natură teoretică asupra posibilității acțiunii unor factori inconștienți (mai fini decât instinctele) care ar „regla” ascuns și din ascuns exprimarea (comportarea, acțiunea) și/sau conținutul ei, ori -cel puțin- forma acestui conținut. Acești factori, dacă pot fi delimitați prin analiză ulterioară, sunt ceea ce Lucian Blaga numește factori determinanți de stil. Revenind la *creodă*, noțiunea fost formalizată de René Thom în cadrul teoriei sale matematice a morfogenezei și stabilității structurale. Teoria, dedicată inițial modelării constructive a proceselor și entităților biologice, s-a dovedit -și demonstrat a fi- de fapt o teorie matematică universală a modelelor (orice modelare -construcție de modele- se supune necesar acestei teorii). Deoarece în problema anunțată în titlu nu urmărim modelarea proceselor aferente triadei în chestiune, teoria matematică a morfogenezei și stabilității structurale nu ne oferă -cel puțin acum- un teren fertil de lucru.

2.2. Sistemul celor șase categorii ale dialogismului

Sistemul celor șase categorii ale dialogismului a fost configurat (descoperit) -ca structură de momente necesare oricărui act ce stă sub dialogism- de Gheorghe Doca, în 2009.

<Deschiderile aduse de reflecția asupra „temei dialogului” [...] ar putea fi, în esență, cuprinse de o imagine a dialogismului construită în următoarele șase trăsături constitutive: (1) *primordialitatea relației*; (2) *deschiderea la/către lume, la/către altul, la/către sine*; (3) *ieșirea din sine și*

disponibilitatea pentru întâlnire; (4) alteritatea; (5) reciprocitatea; (6) întoarcerea îmbogățită la/către sine.> ([4], Vol.1, p.264)¹⁰

Prin *dialogism* se înțelege <capacitatea specifică și definitivă umană> prin care actul de a dialoga este cu puțină, prin *dialogic* se înțelege actualizarea capacității pe care dialogismul o numește -iar, prin *dialogicitate* se înțelege sensul dialogismului sau al dialogicului ([4], Vol.1, p.64)¹¹. Cele șase trăsături constitutive sunt nume pentru tot atâtea momente ale manifestării dialogismului. Totodată ele sunt și momente ale manifestării dialogicului¹² sau ale dialogicității¹³. Cum fiecare din momente cuprinde o manifestare care nu este parte a altei manifestări, cele șase trăsături sunt *categorii* în sensul propriu și original al termenului filosofic (genuri supreme de existență -adică de manifestare a ceva, modalități sau moduri de a se arăta într-un anumit fel)¹⁴. Relația, din *primordialitatea relației*, referă la relația interlocutivă ([4], Vol.1, p.62). Dintre aceste categorii ale dialogismului, fie una sau alta, fie doar unele, au fost utilizate de mulți alți autori -dar niciodată toate împreună. Gheorghe Doca este primul cercetător care a configurat sistemul care cuprinde într-un întreg toate cele șase categorii. Cum orice actualizare a capacității de a dialoga, adică a efectua actul numit dialog, cere fie o comunicare efectivă (este conținută în relația interlocutivă), fie *o deschidere către/la un anumit* (eventual către sine), fie cel puțin *disponibilitatea* de a sesiza ceva (a întâlni, fie și cu sine printr-o obiectivare în fața conștiinței a subiectivității proprii), fie de a percepe un altul sau altceva (*alteritatea*), fie cel puțin *reciprocitatea* la manifestările altuia, urmează faptul că primele cinci categorii epuizează manifestările posibile prin actul dialogului. A șasea categorie, *întoarcerea îmbogățită la/ către sine*, este proprie doar dialogismului și dialogicului. Ea are caracter opțional relativ la actul dialogului. În consecință, ansamblul celor șase categorii epuizează, prin

¹⁰ ne aparține numerotarea ce subliniază ordonarea dată de Gh. Doca

¹¹ Sens, aici, are semnificația din definiția dată de Frege: sensul a ceva (concept, obiect, entitate) referă la modul nostru de acces la acel ceva sau la modul în care acel ceva ne este dat. Utilizarea aici a acestei semnificații pentru sens, nu împietăiește asupra nici uneia dintre precizările date de Gh. Doca ([4], Vol.1, p.64 și p.56-63, p.71-72) pentru pragmatica și semantica termenului *dialogicitate*.

¹² ca moduri de actualizare

¹³ ca moduri de acces sau moduri în care ne este dată capacitatea de a dialoga ori actualizarea acestei capacități

¹⁴ Deosebim între verbele *a fi* și *a exista*: referința lor ca nume (ori concepte) este diferită. *A exista*, prin etimologia sa *ex-sisto*, referă la o manifestare din altceva sau a unui ceva în afara sa. Fără intenția pedanteriei, *ousia* (*ființa*, sau un *fiind*, o *ființare*) denumește ceea ce exercită activitatea *a fi* - de aceea toate celelalte se spun despre ea și niciodată ea nu se spune despre altceva - și referim la ea prin simplul *este* (și nu prin *este într-un anumit fel*, i.e. se arată într-un anumit fel). Exemplul elin: vântul are existență, dar nu exercită activitatea *a fi* (Cum este vântul înainte de a bate? Nu este! Deci, vântul doar manifestare a mișcării aerului denumește. Fără aer, vântul nu ar fi.) Pentru lămuriri mai complete ([17], p. 24)

combinațiile lor, manifestările dialogismului și dialogicului. Astfel, sistemul celor șase categorii ale dialogismului (sau ale dialogicului) este necesar. Totodată, evident, sistemul este și suficient pentru a surprinde fiecare posibilă manifestare a dialogismului ori a dialogicului.

2.3 Soluția marcusiană în tăcută lucrare germinal-generativă

Să observăm faptul că a șasea categorie este prezentă ca stare și proces în orice act de creație sau descoperire. În particular în cel al artelor sau al științelor. Nu cumva, cel puțin parțial, atitudinile față de marile probleme ale vieții și existenței, actele de revelație prin puterile proprii, sunt urmare a împlinirii în act a celei de-a șasea categorii? Răspunsul este, iară, cu evidență afirmativ. Urmează că însăși cultura, ca stare stabilă, cuprinde o însumare ce se împlinește prin a șasea categorie. Dar, în acest caz, prin *întoarcerea îmbogățită la sine*, identitatea ca atare a celui care astfel se întoarce la sine depășește simplul *ego* și, *deși în sine, din sine deschidere încă păstrează spre afară* -ca urmare a latenței primelor cinci categorii. Aceasta este Cultura care dă identitate.

Dialogul intercultural este efectiv prin a șasea categorie care, privită ca moment, le presupune și cheamă pe celelalte. Prin urmare, dialogul intercultural se poate petrece nu numai fără pierdere de identitate -cât mai ales cu îmbogățirea ei. Efectul catalitic al unei culturi asupra alteia își are, iată, un mecanism structurat prin sistemul categoriilor dialogicului din partea uneia și al categoriilor dialogismului din partea celeilalte.

Vectorul stă atât în grai -prin cele șase categorii graiurile native poartă secretă corespondență structurală negramaticală personantă în rațiunea realității *poieticului*¹⁵ - cât și în aderența de dublă și reciprocă săgetare, mai puțin subliniată până acum, a sistemului celor șase categorii ale dialogismului la mecanismele generative din spiritul¹⁶ omului prin care acesta își transcende biologicul întru acea cultură care dă identitate. **Iată proba neașteptată a faptului că soluția marcusiană este pragmatică și practică:** ține implicit seama de realitatea relațiilor subiacente

¹⁵ *poion* (tradusă astăzi prin *calitate*), în tulburătoare apropiere originară etimologic de *poem* și *poet*, este a treia categorie aristotelică (prima: *ousia*, a doua: *poson* [cantitate])

¹⁶ *nous, noos* -termenul elin corespondent

dialogului intercultural (categoriile dialogicului) și, implicit, de mecanismele interne de acțiune (categoriile dialogismului) -fie ale individului, fie ale unei comunități- **întru** cultura care dă identitate.

Analizând opera eminesciană din unghiul sistemului categoriilor dialogicului și dialogismului ([4]), Gheorghe Doca reușește a ne delimita mecanismul efectului catalitic în cazul lui Eminescu. Se trece dincolo de formare, dincolo de asimilare. Geniul lui Eminescu ni se revelează acum și prin izbucnirea creației din acea întoarcere îmbogățită la sine iterată iar și iar, care reîncepe printr-o deschidere întru o închidere care se deschide¹⁷. Însă același proces constatăm că se petrece -creația fiind orientată acum spre operă științifică, istorică și filosofică- în cazul lui Dimitrie Cantemir.

Câștigăm un prim semn al unei continuități de fond a culturii române, peste veac, continuitate cu suport în ultima categorie. Faptul nu este întâmplător, ci, din adânc, își are legea sa clară mai înaltă. Este suficient să observăm că cele șase categorii ale dialogismului sau ale dialogicului corespund celor șase momente ale întrebării degajate de Heidegger în *Ființă și timp*. Întrebarea nu doar stârnește cunoașterea, ci și o configurează creativ cu și prin substanță.

2.4 Îndemnul marcusian în tăcută lucrare spre o mai profundă înțelegere a identității românești.

Să aplicăm îndemnul marcusian. **Oare cuprinde graiul românesc prin sine cele șase categorii ale dialogismului (sau ale dialogicului)?** Întrebarea vizează măsura puterii expresive a limbii române. Întrebarea nu s-a mai pus și doar acum se poate pune.

Răspunsul, în cazul graiului românesc, este afirmativ. Două justificări ne stau la îndemână. Prima, neașteptat de veche și directă, este chiar fraza *de pe fapte a lucrurilor ființă se cunoaște, că pricină înainte mergătoare au avut*. Să urmărim structura frazei în pragmatica ei. Între cele trei itemuri (1) *fapte*, (2) *ființa lucrurilor*, (3) *pricină* sunt posibile șase relații grupându-le câte

¹⁷ „închidere care se deschide” -concept introdus de Constantin Noica ([7])

două, dar încă aproape fiecare grup de sememe extras păstrează, ca sintagmă, un sens inteligibil ținând o acțiune-act pe care îl putem efectua. *Primordialitatea relației* este asigurată de însăși coagularea internă a frazei. *Deschiderea la/către lume* ni se arată prin *a lucrurilor ființă se cunoaște*. Vedem *deschiderea la/către altul* prin acel că *pricină înainte mergătoare au avut* (cauza este deschisă către fapt [altul]). *Deschiderea la/către sine* ni se arată ca *a lucrurilor ființă se cunoaște* prin deschiderea faptelor către ele însele. *Ieșirea din sine și disponibilitatea către întâlnire* ni se arată prin *pricină înainte mergătoare*. Alteritatea se arată, pe de o parte, prin chiar modalitățile de *a fi* diferite ale celor trei itemuri (corespund la trei categorii aristotelice diferite: *acțiunea* [fapta], *ousia* [ființa], *afecțiunea* [pricina afectează]), iar pe de altă parte, trecerea la modalitatea altuia (înțelesul categoriei *alteritate* în sistemul categoriilor dialogismului) – prin trecerea lucrului în faptă, a pricinii în lucru. *Reciprocitatea* ni se arată prin chiar relațiile intra-frază: lucrul se cunoaște prin existența cauzei sale, cauza determină existența lucrului. În fine, *întoarcerea îmbogățită la/către sine* ni se arată atât prin ce primim înțelegând fraza, cât și prin sudura semantică internă a frazei care -astfel- se descompune și se recompune succesiv cu un sens mereu îmbogățit în cuprindere și, apoi, în intensitate. Întreaga frază se descompune în două, cele două în încă două, după care recompunerea la întreg în trei pași îmbogățește sensul global, după care acesta se descompune întărind sensul fiecărei componente, acestea se recompun în trei pași întărind sensul global, ș.a.m.d. Este o structură repetitivă, dar nu simplu repetitivă și nici infinit ciclabilă¹⁸. În consecință, fraza *de pe fapte a lucrurilor ființă se cunoaște, că pricină înainte mergătoare au avut* conține, structural, prin sine însăși, sistemul celor șase categorii ale dialogicului. Trecută în modalitatea citirii sau zicerii, fraza conține -prin ea însăși- sistemul celor șase categorii ale dialogismului.

2.5 Îndemnul marcusian în tăcută lucrare împreună cu *sentimentul românesc al ființei*

A doua justificare a cuprinderii celor șase categorii ale dialogicului în sinele graiului românesc, prin însăși identitatea sa, pornește de la faptul că, în cazul limbii române, graiul poate grăi despre sine prin sine ținându-se de cuvintele pe care nu le găsim în alte graiuri. Încă, nereflexiv și fără oglindă, se poate întreba prin sine despre sine ca despre altceva și despre

¹⁸ Bolero-ul lui Ravel are o asemenea structură: repetitivă, dar nu simplu repetitivă și nici infinit ciclabilă.

altceva poate întreba ca despre sine. Fără a rămâne suspendat. Așa se și ridică corespondența celor șase categorii cu momentele întrebării. Momentele întrebării constituie doar sintaxa întrebării, cea mai general-cuprinzătoare întrebare fiind aceea despre ființă ([9], p.8-9). Pe această cale, însă, justificarea urmărită are a da seamă nu despre ființă ci, are a da seamă, dinspre graiul românesc despre ființă. Lucrarea s-a făcut. Constantin Noica în *Sentimentul românesc al ființei*, așa cum se ivește el prins-cuprins în fibrele limbii române prin momentele sale de flux-reflux proprii, dinspre graiul românesc dezvăluie ființa și ființarea. Volumul cuprinde șase capitole: *Orizontul întrebării*, *Modulații românești ale ființei*, *Sentimentul ființei*, *Rațiunea ființei*, *Arheii*, *Seninătatea ființei din perspectivă românească*. Vom constata că fiecare capitol corespunde unei categorii a dialogicului și deopotrivă a dialogismului. Să urmărim ([7], p.162-163), prin cuvintele autorului, intenția volumului și rezumatul primelor cinci capitole.

<[...] am încercat să descriem, potrivit gândului românesc din trecut, fața [...] ființei [...] Am văzut, în primul capitol, cum prinde treptat contur, din formulările obișnuite ale *întrebării*, dar încă mai bine din formulările mai puțin obișnuite puse în joc de limba românească, un fel de orizont al ființei¹⁹; apoi, cum se ivesc, cu *modulațiile românești ale ființei*, născute din iscodiri și întrebări [...] un fel de instantanee ale ei: [...] *n-a fost să fie*, [...] *era să fie* [...] *va fi fiind* [...] *ar fi să fie* [...] *este să fie* [...] *a fost să fie*²⁰; am văzut în al treilea capitol cum, din toate aceste semne și scripuri ale ființei peste lume, se naște un *sentiment* al ei cu privire la lumea fapturilor reale, dând chiar și realităților individuale de o clipă sorții de a fi sau măcar de a deschide câmpuri ontologice, ca tot atâtea pâlپări de ființă²¹; [...] mai departe [...] putem organiza [...] căutările acestea [...] într-o structură, un fel de arhetip sau un *model al ființei*, care se poate împlini, dar poate și să nu aducă ființa la lumină, sub întunericul lumii individualului, sau cel al luminii *Luceafărului*, sau sub ziua oarbă a neîmplinirilor, cum ar fi în *Tinerețe fără bătrânețe*²²; și am

¹⁹ *Primordialitatea relației*: <potrivit gândului românesc din trecut [...] fața ființei [...] prinde treptat contur [...] din formulările mai puțin obișnuite puse în joc de limba românească>. Prima categorie a dialogicului corespunde *instanțierii* unui fel de orizont al ființei. Termenul „instanțiere” ne-a fost sugerat de Gh. Doca. Dar <potrivit gândului românesc din trecut [...] din formulările mai puțin obișnuite puse> arată că -în primul capitol- activă este prima categorie a dialogismului.

²⁰ A doua categorie a dialogicului: ansamblul sintagmelor indicate acoperă exhaustiv, considerăm, ipostazele *deschiderii la/către lume/altul/sine*.

²¹ Dar <a deschide câmpuri ontologice> revine la *ieșirea din sine și disponibilitatea către întâlnire*, a treia categorie a dialogismului.

²² Capitolul IV, *Rațiunea ființei*, prin operele analizate, poemul lui Eminescu și basmul cules de Petre Ispirescu, aduce accentul grav, de destin, al unei imposibile uniri atât între acela/aceasta (cer/pământ) cât și acesta/aceea (pământ/cer respectiv trecător/eternitate). Tema *alterității* apare ca imposibilă unire între contrarii -deși, cer și pământ, ambele, sunt. <În toate acestea „a fi” trebuie să aibă o noimă și una singură> ([7], IV, p.86) care <la sugestiile sentimentului românesc al ființei [...] buchetul de semnificații al prepoziției noastre „întru”[...] exprimă

văzut, în al cincilea capitol, cum și-au găsit toate acestea un fel de condensare în *arheii* eminescieni [...] duhuri bune să exprime felul cum se ridică totuși spre ființă lumea, din negurile ei.>

Prin <cum se ridică din negurile ei lumea spre ființă>, capitolul V, *Arheii*, își desfășoară firul prin categoria *reciprocității* a dialogismului și, aproape simultan, a dialogicului. Derivat din *archai* [pl.] (*arche* [sing]), termen din filosofia greacă desemnând principiile (ca procese) după care din elemente primare -sau primordiale- se „fac” cele secundare, *arheii* corespund (conform încercării eminesciene din *Archeus*) principiilor din lucruri după care lucrurile sunt ce sunt și nu [120]altceva. Dar principiile lucrurilor sunt anterioare lucrurilor (procesul precedă rezultatul). Principiul unui lucru este chiar dacă lucrul încă nu este. Într-un plan mai abstract -Noica îl subliniază ca atare- principiul lucrului conferă identitatea acelui lucru, reglează existența acelui lucru și prin identitatea ce-i conferă îi delimitează esența. Astfel, principiul reglează existența proprie unui lucru ridicându-l la ființă. Pentru Noica, problema nu este a abstractului, a esenței și a putinței sau neputinței existenței unui lucru dinspre „a fi”, ci, problema este de a găsi cuvântul din grai care, prin sine, să dea seamă de acestea. Cuvântul este *duh* (duhul pogoară, duhul urcă, ceva se face după duhul lui, chiar cuvintele au duhul lor). Astfel, *reciprocitatea* -categorie a dialogismului, deoarece prin *arhei* se cheamă puțința unui lucru de a fi ca reciprocă a lucrului care există- prin cuvântul *duh* și sintagmele ce poate prilejui corespunde categoriei dialogicului cu același nume. Categoria dialogică a *reciprocității* este prinsă în cuvântul *duh*. Acum, graiul românesc -prin *duhul* său- are identitate.

Capitolul VI, *Seninătatea ființei din perspectivă românească*, începe prin <Cultura noastră a avut în trecut trei mari gânditori: limba, un poet și un sculptor> ([7], p.162). După rezumatul primelor cinci capitole, observând că până acum din fața descrisă a ființei <nu este în joc ființa privită în ea însăși, cu bucuria pe care o poate da ea> ([7], p.164) continuă

<Cineva a adus, totuși, bucuria. [...] sculptorul acela al zborului și al esențelor, Brâncuși. El însuși spunea cu îndrăzneala simplității, că vrea să aducă oamenilor bucuria. Alt nume nu-i dădea -- dar ne este limpede [...] privindu-i opera, că era vorba despre bucuria *așezării în ființă*. Brâncuși descrie ce este *durabil*.>([7], p.165).

tocmai situația ființei de a se ivi *prin deschiderea către ceva care poate și să nu fie*.> ([7], IV, p.94) Astfel, prin *întru*, specific limbii române, a patra categorie a dialogicului *alteritatea* (*diversitatea/schimbarea* (*alterarea*)/*modalitatea altuia/modalitatea celui alt*; -pentru primele două semnificații: [4], p.69) este cuprinsă în sinea graiului românesc prin el însuși.

Din acest punct <bucuria așezării în ființă>, moment al *sentimentului românesc al ființei*, devine evident faptul că ultimului capitol îi corespunde ultima categorie a dialogismului: *întoarcerea îmbogățită la/către sine*. Cum bucuria este o capacitate, iar <ființa privită în ea însăși, cu bucuria pe care o poate da ea> stă pentru actualizarea capacității desemnată de „bucurie”, *întoarcerea îmbogățită la/către sine* este aici și categorie a dialogicului. Ce din și în graiul românesc, prin sine însuși, cuprinde această ultimă categorie?

<suntem datori să vedem dacă, pentru bucuria neașteptată, dar semnificativă a creației lui²³, nu se pot totuși găsi antecedente în cultura sau în cuvântul românesc. Și antecedentul – cel principal, pentru că este al limbii, adică al materiei în care se înscrie tot ce este creație – l-am și numit: e prepoziția „întru”, cu iradierea ei în tot ce e românesc> ([7], p.167).

Astfel, prin *întru* și *devenire întru* (sentimentul românesc al ființei actualizând așadar devenirea întru ființă) ultima categorie a dialogismului și, respectiv, a dialogicului, este conținută în graiul românesc prin însăși sinea sa -a graiului românesc.

3. În loc de încheiere

Cu uimire vedem că textul volumului *Sentimentul românesc al ființei* are șase capitole, fiecare dovedindu-se a corespunde exact unei categorii a dialogismului. Reciproc, fiecare categorie a dialogismului corespunde exact unui capitol al așezării *sentimentului românesc al ființei*, ordinea capitolelor fiind identică ordonării din sistemul celor șase categorii ale dialogismului. Constantin Noica a scris nu cu sistemul categoriilor dialogismului în cap, și nici Gheorghe Doca nu a ridicat sistemul având în minte scrierea noiciană²⁴. Singura legătură a fost Eminescu și graiul românesc. Câștigăm dovada unei mai din adânci lucrări configurând cultura românească. Prezența activă a unei matrice stilistice de fond care însemnează, punând pecete, mai mult decât colecția uneltelor modelării în lut, culoare, construcție, materie sonoră, ori fonematică ori material abstract de gând. Încă, poate mai important, reluând momentele întrebării despre ființă și cercetarea ei după cum se arată ea pe sine din sine când se arată, Noica, fără efort parcă, găsește pentru fiecare astfel de moment acele cuvinte de sine stătătoare deja existente în grai – atât de proprii românești

²³ Brâncuși, n.n.

²⁴ Din [4] se vede că autorul a plecat doar de la opera eminesciană și sufletul care i-a dat glas (un arheu, am putea spune, care ridică *lumea la ființă*)

că nu le mai găsim în alte graiuri— prin care momentul este prins și fixat, exact, împreună cu lucrarea sa. Acestea sunt, pe de o parte, calapoadele de gând românesc nu numai turnate ci și ținute, în formă și secret la vedere conținut, de calapoadele de grai românesc²⁵. Concluzia, de negândit, cum că graiul românesc are nu doar afinitate cât identitate cu rostirea ființei (elinește începută) din sentimentul românesc al ființei, oferă nebănuită nouă înțelegere a identității românești. Prima înțelegere, nouă, este aceea că nu am fost copleșiți de gândirea germană asupra ființei și a ceea ce ține de împrejurările ei (nici de aceea, franceză, nici de aceea, latină, nici de aceea greacă) ci, cu bucuria devenirii întru ființă, a noastră, am adus -și încă putem aduce- o perspectivă și o așezare mai firească, mai proaspătă, mai vie, dar tot atât de tare și lipsită de silnicie precum aceea a rațiunii maxime când spre adevăr țintește.

Cu aceasta am câștigat semnul modului probei efectivității pe termen lung a soluției marcusiene. Deoarece, gândirea germană și gândirea franceză a perioadei 1700-1920 a constituit un fenomen de intensitate similară globalizării de astăzi. Dacă nu pierduți am fost atunci scriind în latină, germană, franceză, italiană²⁶ și mai ales în românește, cu atât mai mult astăzi de ce să ne sfiim? Când dar prețios avem aduce lumii: sufletul nostru. Aceasta înseamnă soluția germinal-generativă formulată de Solomon Marcus, pragmatică, practică, efectivă, în acord deplin cu matricea noastră a ființei întregi întru care devenim. Principalele argumente pe care se sprijină afirmațiile (1)-(3), caracterizând singular soluția marcusiană, sunt acum prezente. Partea a doua a studiului, dedicată deslușirii aspectelor tehnice și a valorii instrumentale a (metodei de cercetare a) matricei stilistice de fond a Culturii românești, va oferi suportul viabilității soluției.

Cercetarea de față este doar un început. Sperăm la adâncirea ei și de către alții, câmpul de lucru fiind destul de întins - iar metodele încă ne-epuizate.

Dorim să mulțumim pe această cale: doamnei Maria Gheorghian pentru a ne fi subliniat aspecte mai fine asupra lui Dimitrie Cantemir în dialogul cu știința timpului său ([20]), domnului dr. ist. Dan-Tudor Ionescu și domnului dr. ist. Adrian Dumitru pentru lămuriri asupra anumitor

²⁵ „calapoade de gând”: expresie, cu plasticitatea ei deosebită, utilizată mai ales de L. Blaga, M. Vulcănescu, C. Noica.

²⁶ iar astăzi în engleză

momente din istoria antică (ferindu-ne astfel de o cercetare fără finalitate), domnului profesor dr. Gheorghe Doca pentru critica severă și benefică, domnului Dr. Geo Săvulescu pentru observații care au dus la îmbunătățirea textului (dar și vii dezbateri asupra filosofiei lui Blaga, în cadrul *Școlii de Înțelepciune Constantin Noica*, cu aducerea în atenție a importanței lucrării domnului Michael S. Jones), și -nu în ultimul rând- doamnei Lavinia Spandonide pentru amabilitatea de a ne fi facilitat accesul la volumele epuizate din *Răni deschise* (volumul 5 prilejuindu-ne prezentul studiu).

Încă, vii mulțumiri datorăm organizatorilor conferinței *Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity* (GIDNI -3) care, în litera și spiritul vremii, oferă un atât de necesar și oportun prilej al afirmării deschiderii noastre către lume.

În cadrul comunicărilor și dezbaterilor din secțiunea *History and Cultural Mentalities*, nuanțele soluției marcusiene²⁷ au primit -incidental- două, considerăm, confirmări neașteptate. În dezbaterile, ce au urmat comunicării [21], asupra clarificării statutului identității spirituale (naționale) a comunității levantine, formularea găsită de domnul profesor dr. Giordano Altarozzi și doctorand Iulia Alexandra Oprea a confirmat operaționalitatea definiției vulcănesciene a „identității (spirituale) naționale”²⁸. În comunicarea [22] asupra necesității utilizării mijloacelor contemporane de comunicare (globală) în promovarea rolului muzeului, autorul, domnul dr. Dumitru-Cătălin Rogojanu, referindu-se la conținutul muzeal (viața acelor obiecte împletită în vieți), a depășit momentul aparentei opoziții față de serviciul organizării promovării prin formularea „să studiem și să respectăm acest conținut, iar în afirmarea lui să utilizăm comunicarea modernă”²⁹

Formularea marcusiană, iată, în câte moduri -neștiute încă- reușește să dea seamă de necesitatea conștientizării darului pe care îl purtăm.

²⁷ o mai profundă înțelegere a identității românești și < a folosi limba română în România, a-i studia și respecta istoria, pe de o parte, și a scrie în limba engleză, atunci când comunicăm cu lumea și vrem să ne afirmăm la scară planetară, pe de altă parte.>

²⁸ Unitate superioară de ordin metafizic (i.e., reală) a unui popor (populații) la încheietura cu istoria -*apud* [16], p.66.

²⁹ Fraza o reproducem din memorie.

BIBLIOGRAPHY:

1. Solomon Marcus: *Răni deschise 5 – Focul și oglinda*; în *Răni deschise* (vol. 5) Editura Spandugino, București, 2015
2. Michael S. Jones: *The Methaphysics of Religion: Lucian Blaga and Contemporary Philosophy*, 2006 (Rosemont Publishing & Printing Corp), Madison Teaneck Fairleigh Dickinson University Press.
3. Michael S. Jones: *Metafizica religiei: Lucian Blaga și filosofia contemporană*, trad. text: Geo Săvulescu, trad. note: Dominic Georgescu, București, Self Publishing (www.self-publishing.ro), 2014
4. Gheorghe Doca: *Eminescu: o perspectivă dialogică*, Vol. 1-2, Editura Academiei Române, București, 2009
5. Solomon Marcus: *Limba Română -între infern și paradis-*, Editura Spandugino 2014
6. Mircea Vulcănescu: *Dimensiunea românească a existenței*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2009
7. Constantin Noica: *Sentimentul românesc al ființei*, Editura Eminescu, București, 1978.
8. C. H. Waddington: *The Strategy of The Genes*, George Allen & Unwin LTD, 1957 (Routledge, 2014)
9. M. Heidegger: *Ființă și timp*, trad. Gabriel Liiceanu și Cătălin Cioabă, Ediția a 3-a, Humanitas, București, 2012
10. *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, coordonator: Acad. Ionel-Valentin Vlad, Editura Academiei Române, București, 2015 (Vol. I), 2016 (Vol. II), <http://www.acad.ro/strategiaAR/strategiaAR.htm>
11. Proiect 9. *Cultura Românească între național, localizare în zona proximă și universal – Europa Multilingvistică, Cultura Electronică* (coordonator Acad. Alexandru Surdu), în [10], Vol. I p.375-402, Vol. II, p.385-404
12. Proiect 10. *România – Societate a Cunoașterii și a valorii adăugate la ceea ce are* (coordonator: Acad. Traian Gheorghe Filip), în [10], Vol. I, p.411-435, Vol. II, p.405- 444
13. Proiect 11. *România în era globalizării – Spațiu și tradiție de întâlnire a civilizațiilor, de echilibru și moderație* (coordonator: Profesor universitar dr. Dan Dungaci), în [10], Vol. I, p.441-477, Vol. II: p.445-460
14. Dimitrie Cantemir: *Hronicul Romano-Moldo-Vlahilor*, <https://ia801409.us.archive.org/18/items/HroniculRomani-moldo-vlahilor/HroniculRomano-moldo-vlahilor-DimitrieCantemir.pdf> (ultima accesare: 10 mai 2016)

15. Dimitrie Cantemir: *Hronicul Romano-Moldo-Vlahilor* (scriere chirilică, 1836), <https://ia801406.us.archive.org/21/items/khronikulromano00cantgoog/khronikulromano00cantgoog.pdf> (ultima accesare 10 mai 2016)
16. Alexandru Surdu: *Vocații filosofice românești*, Editura Academiei Române, București, 1995
17. Alexandru Surdu: *Filosofia pentadică I: Problema transcendenței*, Editura Academiei Române, București, 2007
18. Lucian Blaga: *Trilogia culturii*, Humanitas, București, 2011
19. Cătălin Ioniță: *Semnificația întâlnirilor cu Solomon Marcus - Conștiența Culturii de matematicitate sa*; în *Întâlniri cu - Meeting with- Solomon Marcus*, Vol.1, Editura Spandugino, București 2011, p.798-822
20. Maria Gheorghian: *Dimitrie Cantemir și știința timpului său*, comunicare - Simpozionul *Rădăcini, momente și echilibru în dinamismul științei românești* (I), 11 februarie 2016, GCI/DLMFS (Grupul de Cercetări Interdisciplinare - Divizia de Logică, Metodologie și Filosofia Științei - CRIFST - Academia Română)
21. Giordano Altarozzi și Iulia Alexandra Oprea: *Multicultural Dialogue in Ottoman Empire and Republic of Turkey: The Levantine Community*, articol prezentat în cadrul GIDNI-3 (19-20 May 2016, Tîrgu Mureș)
22. Dumitru-Cătălin Rogoianu: *New Approaches in Museum Communication*, articol prezentat în cadrul GIDNI-3 (19-20 May 2016, Tîrgu Mureș)